

พิษสุนัขบ้าในคน (Rabies)

ปี พ.ศ. 2548 สำนักกระบาดวิทยา ได้รับรายงานผู้ป่วย/ตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้าจากบัตรรายงานผู้ป่วย รง. 506 จำนวน 20 ราย เพิ่มจากปีที่แล้ว 1 ราย (รูปที่ 1) คิดเป็นอัตราป่วย/ตาย 0.03 ต่อประชากรแสนคน เป็นการรายงานจาก 14 จังหวัด คือ ภาคใต้ 5 จังหวัด (9 ราย) ได้แก่ นครศรีธรรมราช สงขลา พัทลุง ระนอง และยะลา ภาคกลาง 6 จังหวัด (8 ราย) ได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร กาญจนบุรี ราชบุรี จันทบุรี และชลบุรี ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 2 จังหวัด (2 ราย) ได้แก่ สุรินทร์ และมุกดาหาร และภาคเหนือที่จังหวัดเชียงใหม่ (1 ราย) (รูปที่ 2, 6) อัตราป่วยและอัตราตายต่อประชากรแสนคนรายภาคเท่ากับ 0.11, 0.04, 0.01 และ 0.01 ตามลำดับ (รูปที่ 3) จังหวัดที่มีจำนวนผู้ป่วยตายสูง ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช 5 ราย กรุงเทพมหานคร 3 ราย เชียงใหม่ สมุทรสาคร กาญจนบุรี ราชบุรี จันทบุรี ชลบุรี สุรินทร์ มุกดาหาร สงขลา พัทลุง ระนอง และยะลา จังหวัดละ 1 ราย แต่ถ้าเปรียบเทียบจากอัตราตายต่อประชากรแสนคน พบว่า จังหวัดระนองสูงสุด (0.56) และรองลงมาอีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราช (0.33) มุกดาหาร (0.30) สมุทรสาคร (0.22) และ ยะลา (0.22) (รูปที่ 6)

ผู้ป่วย/ตาย จำแนกเป็น เพศชาย 14 ราย เพศหญิง 6 ราย คิดเป็นอัตราส่วนชายต่อหญิง เท่ากับ 2.3:1 ผู้ป่วย/ตาย จำแนกตามอายุ พบว่า เป็นเด็กที่อายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 3 ราย โดยกลุ่มอายุ 15 - 24 ปี จำนวน 2 ราย กลุ่มอายุ 25 - 34 ปี จำนวน 3 ราย กลุ่มอายุ 35 - 44 ปี จำนวน 3 ราย กลุ่มอายุ 45 - 54 ปี จำนวน 3 ราย กลุ่มอายุ 55 - 64 ปี จำนวน 3 ราย และ กลุ่มอายุ 65 ปีขึ้นไป จำนวน 3 ราย เมื่อคิดเป็นอัตราต่อแสนประชากร จะพบว่า กลุ่มอายุ อายุ 65 ปีขึ้นไป สูงที่สุด (0.09) (รูปที่ 4)

เมื่อเปรียบเทียบจำนวนผู้เสียชีวิต ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 - 2548 พบว่า มีผู้เสียชีวิต 37 ราย, 30 ราย, 21 ราย, 19 ราย และ 20 รายตามลำดับ (รูปที่ 1) ซึ่ง 3 ปี สุดท้ายจำนวนผู้ป่วย/ตายแทบจะไม่ลดลงเลย จังหวัดที่มีผู้ป่วย/ตายติดต่อกันในรอบ 3 ปี ได้แก่ สงขลา โดยภาพรวมภาคกลาง และภาคใต้ ยังมีจำนวนผู้ป่วย/ตายยังไม่ลดลง (รูปที่ 2)

ฤดูกาลที่พบผู้ป่วย/ตาย พบว่า เกิดขึ้นเกือบทุกเดือนในรอบปี และพบสูงสุดในเดือนธันวาคม คือ 4 ราย (รูปที่ 5) ฤดูกาลที่ผู้เสียชีวิตได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าเกิดขึ้นเกือบทุกเดือนในรอบปี โดยพบมากในเดือนพฤศจิกายน 4 ราย

จากจำนวนผู้ป่วย/ตาย ด้วยโรคพิษสุนัขบ้าทั้งหมด 20 รายนี้ สำนักระบาดวิทยา ได้รับรายงานการสอบสวนโรคเฉพาะราย ที่ส่งมาจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดแต่ละจังหวัด ครบทั้ง 20 ราย หรือร้อยละ 100 ซึ่งส่งผลให้การวิเคราะห์ข้อมูล มีความครบถ้วน สมบูรณ์ โดยมีรายละเอียดที่สรุปได้ดังต่อไปนี้

ผู้เสียชีวิตทั้ง 20 ราย ได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจากสุนัข 14 ราย (ร้อยละ 70.00) ในจำนวนนี้เป็นลูกสุนัขที่มีอายุต่ำกว่าหรือเท่ากับ 3 เดือน 8 ราย (ร้อยละ 57.14) อายุมากกว่า 3 เดือน – 1 ปี 3 ราย (ร้อยละ 21.43) อายุมากกว่า 1 ปีขึ้นไป 1 ราย (ร้อยละ 7.14) และไม่ทราบอายุ 2 ราย (ร้อยละ 14.29) ได้รับเชื้อจากลิง 1 ราย (ร้อยละ 5.00) และจากแมว 1 ราย (ร้อยละ 5.00) ที่เหลืออีก 4 ราย ไม่ทราบประวัติที่แน่ชัดว่าได้รับเชื้อพิษสุนัขบ้าจากสัตว์ชนิดใด (ร้อยละ 20.00)

จากจำนวนสัตว์ทั้ง 14 ตัว ที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรคพิษสุนัขบ้าในคนนั้น เป็นสัตว์มีเจ้าของ 10 ตัว (ร้อยละ 71.43) ในจำนวนนี้ไม่เคยได้รับวัคซีนเลย 7 ตัว ไม่ทราบประวัติการฉีดวัคซีนที่แน่ชัด 2 ตัว มีประวัติการได้รับวัคซีน 1 ตัว โดยได้รับวัคซีน 4 วันก่อนกัดผู้เสียชีวิต เป็นสัตว์ไม่มีเจ้าของ 4 ตัว (ร้อยละ 28.57) ซึ่งไม่เคยได้รับการฉีดวัคซีนเลย หรือไม่ทราบประวัติการได้รับวัคซีนที่แน่นอน เป็นที่น่าสังเกตว่าในปีนี้มีผู้เสียชีวิต 3 ราย ติดเชื้อจากสุนัขตัวเดียวกัน

ลักษณะของแผลที่ถูกกัด พบว่า เป็นแผลลึก/ลึกขาด 7 ราย (ร้อยละ 35.00) แผลหนังขาด 1 ราย (ร้อยละ 5.00) แผลถลอก 5 ราย (ร้อยละ 25.00) คลุกคลีใกล้ชิดกับสัตว์ 4 ราย (ร้อยละ 20.00) และไม่ทราบลักษณะของแผล 3 ราย (ร้อยละ 15.00)

ตำแหน่งของบาดแผลในบริเวณต่าง ๆ ของร่างกาย ได้แก่ นิ้วมือ ข้อมือ ฝ่ามือ (6 ราย) แขน ลำตัว หน้าอก คอ (2 ราย) นิ้วเท้า ข้อเท้า ฝ่าเท้า (3 ราย) คาง ปาก จมูก แก้ม (1 ราย) และไม่ทราบรายละเอียดของตำแหน่งบาดแผล (8 ราย)

ระยะฟักตัวของโรคเร็วที่สุด 15 วัน นานที่สุด 1,123 วัน โดยมีค่ามัธยฐาน (Median) 71.50 วัน ช่วงเวลาแสดงอาการของโรคน้อยที่สุด 1 วัน นานที่สุด 20 วัน โดยมีค่ามัธยฐาน (Median) 3.50 วัน

จากผู้ป่วยเสียชีวิต จำนวน 20 ราย ไม่ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคหลังได้รับเชื้อ จำนวน 19 ราย (ร้อยละ 95.00) ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 1 ราย แต่ไม่ได้รับอิมมูโนโกลบูลิน และขาดการฉีดวัคซีนตามกำหนด (ร้อยละ 5.00) สาเหตุที่สำคัญที่ทำให้ผู้ป่วยเสียชีวิตไม่ได้รับวัคซีนป้องกันโรคที่ถูกต้อง หลังการสัมผัสเชื้อ แบ่งได้เป็น 2 ประการ

1. เกิดจากตัวผู้เสียชีวิตเอง

1.1 ผู้เสียชีวิตไม่ตระหนักถึงอันตรายของโรคพิษสุนัขบ้า จึงละเลยไม่ใส่ใจต่อการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 6 ราย

1.2 เข้าใจว่าลูกสุนัขหรือลูกสัตว์ไม่สามารถเป็นโรคพิษสุนัขบ้า ตลอดจนไม่ให้ความสนใจถ้าลูกสุนัขแสดงอาการผิดปกติ 10 ราย

1.3 ผู้เสียชีวิตคิดว่าบาดแผลเพียงเล็กน้อย จึงไม่ใส่ใจต่อการฉีดวัคซีนป้องกันโรค 1 ราย

1.4 ผู้เสียชีวิตมีนิสัยชอบเล่น คลุกคลีกับสัตว์ 5 ราย

2. สถานพยาบาล

ในกรณีที่ผู้สัมผัสเชื้อ ได้มารับการรักษาที่โรงพยาบาล แต่ภายหลังเสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า พบว่า ผู้สัมผัสเชื้อได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า แต่ไม่ได้รับอิมมูโนโกลบูลิน 1 ราย โดยมีรายละเอียดดังนี้

ผู้เสียชีวิตเป็นเพศชาย อายุ 71 ปี ลูกสุนัขไม่มีเจ้าของกักเมื่อวันที่ 27 ตุลาคม 2548 เป็นแผลลึก/ลึกขาดที่ลำคอ ไปทำแผลที่โรงพยาบาล และได้รับการฉีดวัคซีน PCEC เข็มแรกในวันที่ถูกกัด เข็มที่สองวันที่ 30 ตุลาคม 2548 และเข็มที่สาม วันที่ 3 พฤศจิกายน 2548 ผู้เสียชีวิตเริ่มมีอาการของโรคพิษสุนัขบ้าวันที่ 11 พฤศจิกายน 2548 โดยมีระยะฟักตัว 15 วัน และเสียชีวิตในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2548 สาเหตุที่ไม่ได้รับวัคซีนครบ เนื่องจากเกิดการสื่อสารคลาดเคลื่อน ทำให้เจ้าหน้าที่เข้าใจว่าสุนัขตัวที่กักยังมีชีวิตอยู่ และไม่มีอาการผิดปกติใด ๆ จึงได้รับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเพียง 3 เข็มเท่านั้น

จากการประเมินสภาพปัญหาของโรคพิษสุนัขบ้าในประเทศไทย โดยวิเคราะห์จากรายงานแบบสอบสวนโรคเฉพาะราย พบว่า ผู้เสียชีวิตเริ่มคงที่หรือมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อย พบผู้เสียชีวิตมากขึ้นในภาคใต้ และภาคกลาง สัตว์ที่เป็นแหล่งแพร่เชื้อมากที่สุดเป็นสุนัข โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในกลุ่มสุนัขที่มีเจ้าของ แต่ไม่ได้รับการฉีดวัคซีน สุนัขที่แพร่เชื้อ เป็นสุนัขอายุน้อยกว่าหรือเท่ากับ 3 เดือน

ในด้านการตรวจวินิจฉัยทางห้องปฏิบัติการเพื่อยืนยันการป่วย/ตายด้วยโรคนี้ พบว่า ไม่มีการส่งตัวอย่างตรวจทางห้องปฏิบัติการ 11 ราย ซึ่งมีความสำคัญทางระบาดวิทยา เพื่อยืนยันการป่วยตายด้วยโรคพิษสุนัขบ้า มิใช่บาดทะยัก หรือโรคไข้สมองอักเสบอื่น ๆ นอกจากนั้นแล้วยังพบว่า มีการส่งตัวอย่างที่ไม่เหมาะสมในการตรวจวินิจฉัยโรคพิษสุนัขบ้า เช่น ส่งซีรัมไป 2 ราย และส่งผมที่ไม่มีปมรากผมไปอีก 1 ราย

ในด้านการสอบสวนโรคพบผู้ป่วยเสียชีวิต แต่สัตว์ตัวที่กักยังมีชีวิตอยู่ กรณีนี้เป็นไปไม่ได้ เพราะข้อเท็จจริงมีการพิสูจน์แล้วว่า สุนัขที่แสดงอาการของโรคพิษสุนัขบ้า สัตว์จะเสียชีวิตภายใน 10 วัน หลังจากเริ่มแสดงอาการ และตายก่อนผู้สัมผัสโรคเสมอ ดังนั้น การสอบสวนโรคโดยละเอียด จะทำให้สามารถค้นหาผู้สัมผัสโรครายอื่นจากสัตว์ตัวนั้นกักให้ไปฉีดวัคซีนได้ทัน ในปี พ.ศ. 2548 พบรายงานผู้เสียชีวิตด้วยโรคพิษสุนัขบ้า 3 รายจากสุนัขตัวเดียวกัน แต่ขณะที่พบผู้ป่วยเสียชีวิตรายแรกไม่สามารถหาแหล่งที่มาของการติดเชื้อได้ จึงไม่สามารถติดตามค้นหาผู้สัมผัสโรคจากสุนัขรายที่ 2 และ 3 ไปฉีดวัคซีน ได้ทัน

ผู้เรียบเรียง: นายสัตวแพทย์ธีรศักดิ์ ชักนำ

Fig. 1 Reported Cases of Rabies per 100,000 Population, by Year, Thailand, 1996 - 2005.

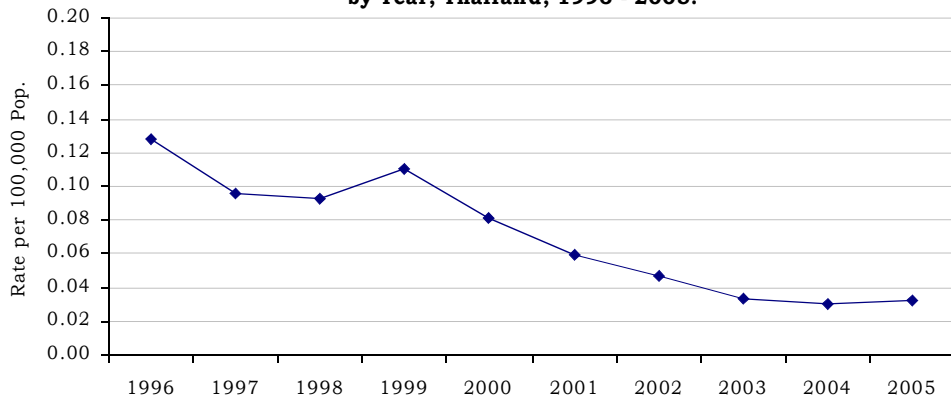

Fig. 2 Reported Cases of Rabies by Region, Thailand, 2001 - 2005.

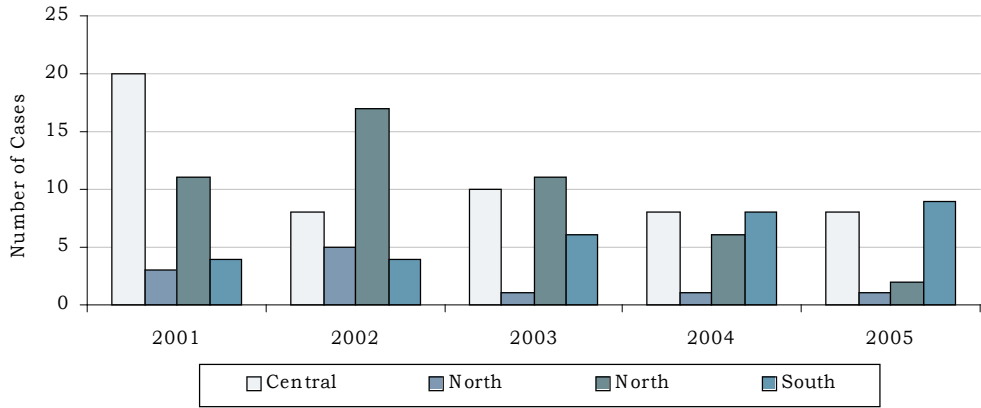

Fig. 3 Reported Cases of Rabies per 100,000 Population, by Age - Group, Thailand, 2005.

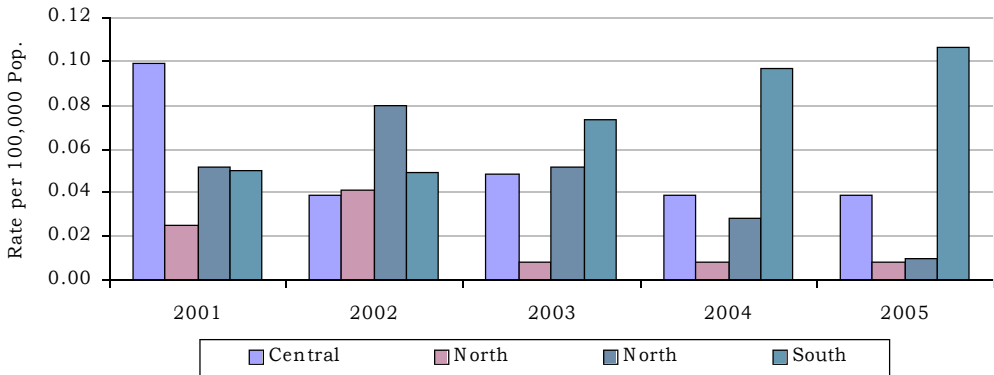

Fig. 4 Reported Cases of Rabies per 100,000 Population, by Age - Group, Thailand, 2005.

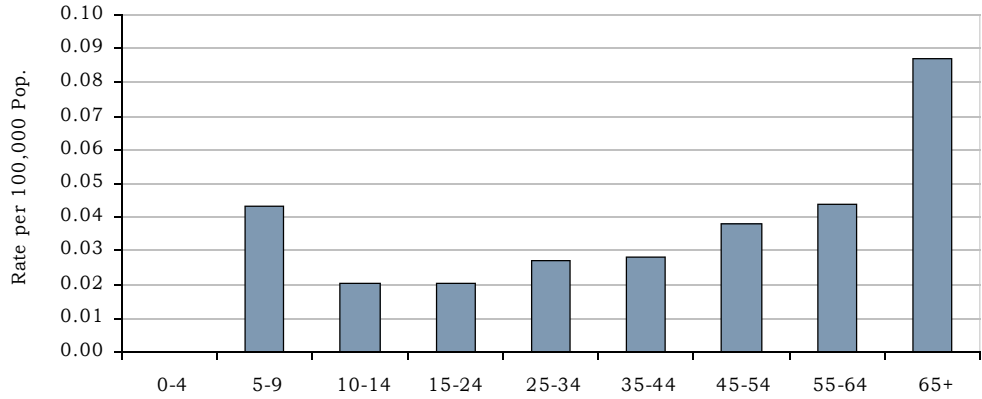
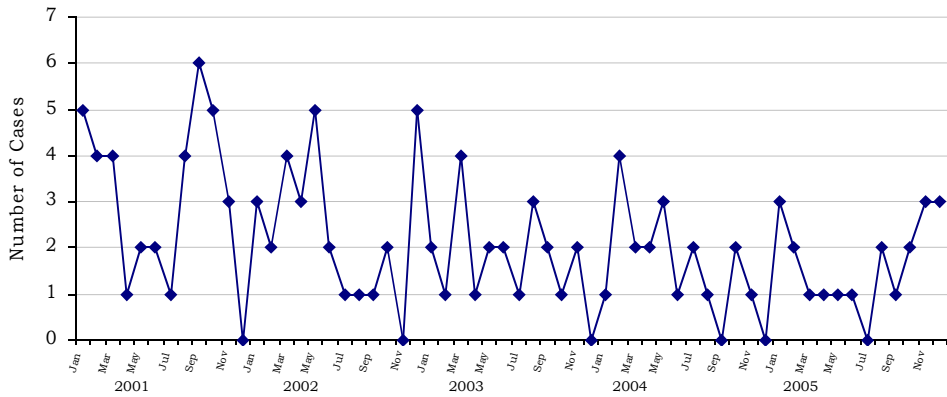

Fig. 5 Reported Cases of Rabies by Month, Thailand, 2001 - 2005.

**Fig. 6 Reported Cases of Rabies per 100,000 Population
by Province, Thailand, 2005.**

